

SOCIALDEPARTEMENTET
103 33 STOCKHOLM

DATUM 2011-09-27
DNR D1.1-0235/2011
ER REFERENS S2011/942/SF

Remissyttrande över betänkandet Sanktionsavgifter på trygghetsområdet (SOU 2011:3)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Brå ställer sig tveksam till utredningens förslag om att införa administrativa sanktioner på bidragsområdet. Om förslaget genomförs riskerar det att bli rättsosäkert för bidragstagarna och administrativt kostbart för bidragsutbetalarna. Dessutom finns en risk för att de kalkylerade besparingarna hos de allmänna domstolarna i stället blir kostnader hos förvaltningsdomstolarna. Åtskilliga personer lär överklaga till förvaltningsdomstol och begära befrielse från att betala sanktionsavgift.

Frågan om sanktionsavgifter

Brå har i tidigare yttranden förespråkat sanktionsavgifter på bidragsområdet (jfr även D1.1-0371/2006, Brå:s remissyttrande över betänkandet Bidragsbrott). Det handlar ofta om små belopp och sådana brott lämpar sig därför väl för att behandlas utanför rättsväsendet. Problemet med förslaget är dock att sanktionsavgiften ska hanteras av ett stort antal förvaltningsmyndigheter och arbetslöshetskassor samt Sveriges samtliga kommuner. Det framstår som mycket svårt att så många och olika verksamheter ska kunna hantera ett generellt sanktionssystem på ett enhetligt och rättssäkert sätt. Dessutom kommer en ordning med sanktionsavgifter att ställa stora krav på utbildning och uppföljning.

Ett centralt argument för sanktionsavgifter är att avlasta polis, åklagare och allmänna domstolar. Utredningskostnaderna kommer dock fortfarande att i hög grad finnas kvar, även om de belastar bidragsutbetalarna och inte de brottsbekämpande myndigheterna. Med tanke på att åtskilliga bidrag riktar sig till personer i utsatta situationer är ett rimligt antagande att många av dem kommer att begära befrielse från sanktionsavgiften. Det innebär en grannlaga prövning hos bidragsutbetalarna och leder troligen också till överklaganden i förvaltningsdomstolarna. Risken är därför stor att de allmänna domstolarnas besparingar övergår till kostnader hos förvaltningsdomstolarna. När dessutom ribban för sanktionering sänks – det räcker med oriktig uppgift – borde antalet ärenden med ”misstänkta” fall öka. Det leder till en ökad administrativ börda jämfört med dagens ordning.

Alternativa lösningar

För att minska fel och fusk i bidragssystemen handlar det framför allt om att säkerställa att handläggning av ersättningar håller hög kvalitet och att kommunikationen till personer som får ersättningar är tydlig och enkel att förstå. Det ska med andra ord vara "lätt att göra rätt" (Brå 2011:13, Brå 2007:23, Korsell och Nilsson 2003). Om det visar sig att många personer av misstag och utan uppsåt "gör fel" bör man i första hand ändra systemen i stället för att använda sanktionsavgifter. Många sådana fel är ett tecken på att lagstiftningen inte fungerar, kommunikationen till bidragstagarna brister och att den löpande kontakten mellan bidragsutbetalare och -mottagare är otillräcklig.

Därför bör bidragssystemen vara så utformade att väsentliga uppgifter kan inhämtas från säkra källor (till exempel inkomstuppgifter från Skatteverket och hyresuppgifter från hyresvärderna). Dessutom bör bidragsutbetalarna lägga större vikt vid att kontrollera uppgifter än att förlita sig på ett system med att oriktiga uppgifter avgiftsbeläggs.

Däremot går det att argumentera för att administrativa sanktioner ska kunna användas för sådana oriktiga uppgifter som bidragsutbetalarna aldrig kommer att ha möjlighet att inhämta eller kontrollera. Det gäller främst svartarbete, oriktiga läkarintyg, förfalskade underlag och att vissa svårkontrollerade ändrade förhållanden inte anmäls. Vid dessa typer av "oriktiga uppgifter" skulle administrativa sanktioner kunna komma i fråga. Om sanktionsavgift ska införas är en alternativ lösning jämfört med utredningens förslag att det vid sidan av rekvisitet oriktig uppgift ska krävas att uppgiften är av beskaffenhet att bidragsutbetalaren inte skulle kunna inhämta den på annat sätt än genom bidragstagarens försorg. Därutöver bör inriktningen vara att bygga systemen på ett sådant sätt att säkrast möjliga uppgifter kan inhämtas. En sådan alternativ lösning är dock fortfarande behäftad med de nackdelar om rättsosäkerhet och kostnader som är Brå:s huvudinvändning mot utredningens förslag.

På längre sikt behövs en färdplan

På senare år kan utvecklingen på bidragsbrottsområdet uppfattas som ryckig. Till en början prioriterades bidragsbedrägerierna knappast alls. Sedan fick de ett allt större utrymme inom kriminalpolitiken och bidragsbrottslagen infördes som en markering av brottslighetens allvar. Samtidigt infördes också ett vårdslöshetsbrott för att komma till rätta med svårigheten att styrka uppsåt. Den naturliga följderna blev att anmälningarna ökade. Fler brott började belasta polisens, åklagarnas och domstolarnas resurser. När sedan varje enskilt brott ofta rör små belopp är det förstaeligt att rättsväsendet kan se bidragsbrotten närmast som en belastning och anse att resurserna borde användas på ett bättre sätt. Svaret blir då att införa administrativa sanktioner.

Brå har i tidigare remissyttranden och rapporter lyft fram behovet av en helhetssyn på felaktiga utbetalningar och bidragsbrott (D1.10590/2007 – Brå:s remissyttrande över rapporten Remissyttrande över rapporten Vad kostar felen? Omfattningen av felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen. Rapport 7., D1.1-0325/2008 – Brå:s remissyttrande över FUT-delegationens slutbetänkande, Brå 2011:13). Det handlar om en plan för att stegvis minska brott och felaktigheter. Förutsättningar borde finnas att utan att göra avkall på den enskildes behov förena olika bidragsslag i syfte minska mängden bidragssystem. På det sättet bör kontrollen underlättas. Det blir också enklare för den enskilde, som inte behöver förhålla sig till så många system. Då minskar riskerna för oriktiga uppgifter.

Detta yttrande har beslutats av undertecknad vikarierande myndighetschef. Vid den slutliga handläggningen deltog även chefsjuristen Lars Korsell, föredragande, och juristen Sigrid Granath.

Cecilia Bergman

Lars Korsell